

Гудима І. О., курсант 3-го курсу
юридичного факультету Інституту
кримінально-виконавчої служби
Науковий керівник: старший
викладач кафедри кримінально-
правових дисциплін Інституту
кримінально-виконавчої служби,
кандидат юридичних наук
Вакулік О. А.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДОМАШНЬОГО АРЕШТУ В СИСТЕМІ ЗАПОБІЖНИХ ЗАХОДІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

У становленні та розвитку підінституту домашнього арешту в системі запобіжних заходів можна виокремити такі етапи:

– перший етап (IX–XVIII ст.) – домашній арешт не мав нормативного закріплення, але його застосовували в певних формах;

– другий етап (XVIII – середина XX ст.) – домашній арешт отримав нормативне закріплення. Його почали активно використовувати;

– третій етап (друга половина XX ст. – 13 квітня 2012 року) – домашній арешт виключили із системи запобіжних заходів;

– четвертий етап (з 13 квітня 2012 року й донині).

Останньому періоду притаманна чіткість правової регламентації обрання, застосування, зміни та скасування домашнього арешту, підстав та умов його обрання, встановлення конкретних часових меж перебування особи під домашнім арештом. Тобто кримінально процесуальне законодавство в частині обрання, застосування, зміни та скасування домашнього арешту було деталізовано та набуло ознак узгодженості.

Домашній арешт слід тлумачити як запобіжний захід, який обирається за рішенням слідчого судді або суду залежно від стадії кримінального провадження відносно підозрюваного або обвинуваченого, якому інкримінують учинення злочину, за яким КК України передбачено покарання у виді позбавлення волі, із суттєвим обмеженням особистої свободи шляхом

заборони їй залишати своє житло цілодобово або в певний період доби, з покладенням на особу низки додаткових обов'язків.

Підстави обрання домашнього арешту поділяються на загальні (ч. 2 ст. 177 КПК України) та спеціальні. Крім цього, виокремлюють загальні та спеціальні умови обрання домашнього арешту.

Порядок обрання домашнього арешту регламентовано главою 18 КПК України. Прийняття відповідною посадовою особою рішення про обрання запобіжного можна ґрадувати на певні етапи, які означені чіткою послідовністю дій суб'єкта обрання домашнього арешту на досудовому етапі кримінального провадження.

Орган, компетентний реалізувати належне виконання правил домашнього арешту конкретною особою, окрім положень КПК України, керується у своїй діяльності Інструкцією про порядок виконання органами внутрішніх справ України ухвал слідчого судді, суду про обрання запобіжного заходу у вигляді домашнього арешту та про зміну раніше обраного запобіжного заходу на запобіжний захід у вигляді домашнього арешту.

Положення ч. 1 ст. 195 КПК України стосуються осіб, відносно яких обрано домашній арешт у поєднанні з ЕЗК. Ідеться про закріплення на тілі особи пристрою, який дає змогу відстежувати його місцезнаходження. Пристрій має бути захищений від самостійного знімання або втручання у його роботу підозрюваного, обвинуваченого, адже через певні інтервали часу електронний браслет направляє радіочастотний сигнал.

Обраний відносно особи запобіжний захід, не обов'язково залишається статичним під час усього часу вирішення справи по суті, адже виникають різні процесуальні ситуації, котрі зумовлюють необхідність змінювати запобіжні заходи на більш м'які або суворі, чи взагалі скасувати їх.

Запобіжний захід змінюють на більш м'який у разі, якщо підозру змінено на менш тяжке чи можливість створення ризиків з боку підозрюваного, обвинуваченого стає незначною.

Складовою підстав для зміни запобіжного заходу на більш суворий можуть бути доведені нові обставини, які настали після

прийняття рішення про обрання запобіжного заходу, або такі, що стали нововиявленими, і про які слідчий, прокурор, підозрюваний, обвинувачений, захисник не знали, які є достатніми й такими, що відповідають ініціюванню процедури зміни запобіжного заходу.

Відповідно до ч. 1 ст. 200 КПК України, ініціювати процедуру зміни домашнього арешту можуть прокурор або слідчий, за погодженням із прокурором, а також згідно ч. 1 ст. 201 КПК України, це може бути сторона захисту.

Рішення про зміну запобіжного заходу приймається залежно від характеру нових або нововиявлених обставин.

У контексті зміни домашнього арешту на більш м'який або суворий запобіжний захід, 72-годинний час (максимальний) на розгляд клопотання про таку зміну, буде стосуватися всіх виключних ситуацій.

Проте слідчий суддя, суд наділений правом залишити без розгляду клопотання про зміну домашнього арешту, якщо воно подане раніше 30 днів з дня постановлення попередньої ухвали про застосування, зміну або відмову в зміні домашнього арешту і в ньому не зазначені нові обставини, які не розглядались слідчим суддею, судом.

Щодо скасування домашнього арешту законодавець передбачив три можливі ситуації, за яких домашній арешт припиняє свою дію:

- після закінчення строку дії ухвали про обрання запобіжного заходу;
- ухвалення виправдувального вироку;
- закриття кримінального провадження.

Негайність скасування запобіжного заходу, про яку йдеться в ст. 203 КПК України, зумовлена тим, щоб звільнити особу від обов'язків, пов'язаних із ними обмежень і заборон.

Доцільно викласти ст. 278 КПК України в такій редакції, щоб термін вручення повідомлення про підозру було збільшено, адже повідомлення особи про підозру є початком моменту реалізації обвинувачення.

Слід констатувати доцільність внесення змін до ст. 181 КПК України: не обирати щодо підозрюваного, обвинуваченого, який не має житла чи можливості проживання в родичів, друзів та в інших осіб на різних правових підставах, домашнього

арешту (відповідно, варто доповнити ст. 178 КПК України); дозволити особі, що потребує лікування, перебувати під домашнім арештом, проходячи лікування у відповідному закладі охорони здоров'я; не обирати цей запобіжний захід до осіб, які проживають у віддаленому від відділу Національної поліції місці, або якщо житло такої особи не пристосоване для застосування ЕЗК (якщо обрано домашній арешт у комплексі із застосуванням ЕЗК).

Вагомою прогалиною в КПК України є відсутність переліку підстав щодо необхідності зміни домашнього арешту, як, наприклад, під час його обрання (ч. 1 ст. 194 КПК України). Постає питання щодо зміни будь-якого запобіжного заходу, перелік для цього підстав за змістом має бути іншим, порівняно з переліком підстав щодо обрання певного запобіжного заходу.

Доцільним є створення в структурі Національної поліції України спеціальної служби, яка буде займатись виключно питаннями домашнього арешту, а також розробити програму відбору, навчання, атестації працівників цієї служби.

Приймак К. В., студентка 2-го курсу
навчально-наукового інституту № 1
Національної академії внутрішніх
справ

Науковий керівник: старший
викладач кафедри досудового
розслідування Національної академії
внутрішніх справ *Симчук А. С.*

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ АДВОКАТА СВІДКА В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Формування України як правової держави, в якій людина є головною соціальною цінністю, а її інтереси і потреби – основним критерієм діяльності держави, закономірно передбачає оновлення національного законодавства, приведення його у відповідність з міжнародно-правовими стандартами в галузі прав людини. Забезпечення громадян кваліфікованою